

Miðvikan

Jógvan í Grótinum:

Kom við frystitøkni úr Íslandi

Í framhald av frásagnum frá Norrøna-ferðunum til Íslands skal verða greitt frá Jógvan í Grótinum, sum eisini eigur sína serliga søgu í samband við Ísland

Sjálvst íslenskir søgumenn hava váttað, at tað vóru føroyingar, ið komu til lands á Eysturlandinum, sum lærdu íslendingar á hesum leiðum at fiska og at virka fiskin.

Men sjálvsagt hava føroyingar eisini lært nógv av sínum sambandi við Ísland. Eitt av hesum hevur verið frysting av agni. Tað var Jógvan Rasmussen úr Klaksvík, sum stóð fyri hesum. Hansara søga er eisini ein partur av okkara søgu »til lands«.

Tað vóru trýggir brøður úr Grótinum, ættaðir av Skipanesi, sum blivu sera kendir í Klaksvík. Teir vóru Jógvan, Klávus og Kristian. Foreldrini vóru Bergithe Marie Joensdatter og Jógvan Rasmussen.

Húsini í Grótinum á Skipanesi standa enn, og eru tey fyrstu hús í gomlum sniði, tá koyrt verður inn eftir Skálafjørðinum.

Frida Zachariassen, dóttir Jógvan, greiðir frá í bók um pápa sín, at skúlagongdin var hjá Jóannes í Saltnesi. Tey høvdu landalæru eftir sjókortum, sum lógu á loftinum í skúlanum í Saltnesi. Hetta kann hava skapt hugflogið hjá Jógvani.

Tey vóru seks systkin, og av teimum fóru hesir trýggir til Klaksvíkar og komu teir at seta síni merki á nýggju heimbygdina.

Sum ungursmíðaði Jógvan saman við pápa sínum. Hann kom 19 ára gamal í 1890 til Klaksvíkar til mostur sína á Vágshøgnum.

Jógvan kom við íshúsum

Í 1897 var Jógvan eisini eitt rend í Vestmanna og arbeiddi hjá tí tiltikna framburðsmanninum Ólavi av Heygum.

Tá ið Háskúlin byrjaði í Klaksvík í 1899, var Jógvan í fyrsta flokkinum.

Men Jógvan vildi royna nakað annað. Serligan áhuga hevur hann havt fyri Íslandi, har hann róði út í fleiri ár.

Á heysti 1895 kemur Jógvan heim úr Íslandi. Faktorin, Johan Christian Djurhuus, spyr Jógvan, um nakað nýtt var úr Íslandi. Hann visti í hvussu er eini stór tíðindi. Tey vóru, at nú vóru íslendingar farnir at frysta sild til agn. Hetta uppfinnils var komið til Íslands frá íslendingum í USA. Jógvan greiddi frá, hvussu sildin varð fryst, hvussu hon var goymd í frostrúmum, og at hon helt seg feska í langa tíð.

Jógvan spurdi eisini Faktorin beinanvegin, um hann ikki skuldi lata gera ein frostkassa til handilin. Goymslu- hús til ís høvdu teir jú, so tað skuldi borið væl til.

Hetta helt Faktorin ikki í fyrsta umfari vera áhugavert fyri føroyingar. Men Jógvan gavst ikki so. Hann royndi støðugt at arbeiða uppá Faktorin, sum annars var av fremstu framburðsmonnum.

Jógvan royndi eisini at fáa aðrar hugaðar fyri hesum hugskoti. Men svarið var frá øllum, at víst kundu teir trúgva, at tað bar til at frysta

Magdalena og Jógvan í Grótinum í 1921

sildina, men at fiskur kundi taka slíkt agn, trúðu teir einki uppá!

Ein dagin á vári í 1897 hevði handilin í Klaksvík fingið nakað av sild úr Eysturoy. Tá bjóðaði Jógvan sær til at vísa Faktorin, hvussu teir frystu sild í Íslandi.

Hvussu var og ikki. Nú fekk Faktorin brell, og hann sendi í 1898 Jógvan til Íslands at kanna nærri, hvussu eitt frystihús skuldi gerast. Jógvan helt hetta ikki vera neyðugt, tí hann visti væl, hvussu hetta skuldi gerast. Men Faktorin helt, at nú mátti hetta fyrireikast til lítar.

Hetta gjørdist so fyrsta frystihús í landinum. Tað visti seg at rigga heilt væl. Útróðurin kom at geva munandi meira av sær. Skjótt komu onnur hesum frystihúsum á baki. Tað næsta kom í Havn. Robert Joensen

hevur eina gjølla frásøgn um hesa søgu í síni bók um útróðurin 1845-1945.

Fuglaframi og íshús

Fuglaframi var eitt blað, sum Sverre Patursson í Kirkjubø gav út árinum 1898-1902. Her er eisini eitt áhugavert íkast til íshúsasøguna.

Jógvan í Grótinum hevur eina grein um hetta evni tann 10. apríl 1900, har hann millum annað sigur:

Íshús

Tað eru vist teir flestu útróðarmenn, sum trúgva, at hann, sum hevur best agn og er driftigur, fiskar mest. Hetta slær oftast til. Nógv sýnist eisini at vera gjørt fyri at fremja fiskiskap okkara. Frosthús eru bygd í Klaksvík og í Havn, so hereftir verður ofta sild at fáa til agns, um langar tíðir verða, sum einki veiðist av henni.

Tí haldi eg, at teir flestu útróðarmenninir áttu at bygt sær íshús, hvør bygd í felag. Hetta halda nokk nógv vera vitleyst snakk, tí eitt sovorðið hús kostar fleiri túsund krónur, og føroyingar eru ov fátækir til at kasta so nógvan pening burtur uppá óvist.

Men eg haldi hetta tó ikki vera so dyrt, sum mangur sigur. Antin eitt tilíkt hús verður bygt við grót ella flagveggjum, ger umtrent tað sama fyri at goyma ísin. Bara

má ansast eftir, at breiða væl útyvir hann við hoyggi, málmí ella turkaðum kava. Loft og nógvir bitar mugu ikki havast í húsinum, tað er bara til at minka um plássíð innan í teimum.

Sovorðin hús brúka teir mangastaðni í Íslandi.

Hevur ein fingið íshús, tørvar ein fyri tað fyrsta ikki annað enn nakrar pannur og ein kassa (sum eg skal greiða frá fyri hvørjum, ið skrivliga ella munnliga ynskir at fáa at vita, hvussu hann skal brúkast ella smíðast) til at goyma sildina í. Tað er nógv betur fyri smáar bygdir at eiga eitt sovorðið hús, enn at nakrir menn liggja heima bestu útróðardagar til at royna eftir agni, sum ofta mann spillast, áðrenn veður verður at brúka tað.

*Klaksvík, 10. mars 1900
Jógvan Rasmussen*

Henda greinin man hava vakt ans og hevur skapt áhuga fyri íshúsum. Tann 12. mai er ein, sum undirskrivar seg Z., sum í Fuglaframa heitir á Jógvan um at greiða gjøllari frá mannagongdini við frysting.

Men tá er Jógvan farin til Íslands til lands. Tann 31. juli kemur svar í Fuglaframa, og tað er úr Markhøllum á Seyðisfirði í Íslandi. Jógvan sigur í greinini, at tíverri sá hann ikki umrøddu grein

fyr enn hann var farin til Íslands tann 23. mai, men onkur góður maður hevði sent honum greinina til Íslands.

Í hesi drúgvu grein dagfest 28. juni greiðir Jógvan gjølla frá bæði um, hvussu íshúsini verða bygd, og hvussu frystingin fer fram. Stutt sagt er hon við eini blanding av kava ella ísi og salti.

Væl mann hava hilnast, tí tað var skjótt, at íshús vóru í nógvum bygdum, og nógva staðni siggjast slóðir eftir teimum enn.

Rýmdi úr útróðrinum til París

Abbasynir Jógvan, Poul Havn og Grímur Rasmussen úr Klaksvík hava greitt frá hesum tilburði:

Hetta hevur helst verið í 1900, tá ið Jógvan var á Eysturlandinum og róði út. Saman við honum var í hvussu er beiggja hansara Christian.

Men tá frætti Jógvan um heimsframsýningina, sum var í París hetta árið. Fyrsta heimsframsýningin hevði verið í 1889. Tað var í hesum sambandinum, at Eiffeltornið var bygt.

Endamálið við hesi framsýning í 1900 var at staðfesta tøkniligu menningina í 19. øld og at skunda undir menningina í 20. øld. Framsýningin vardi frá 15. apríl til 12. november. Nógv var gjørt burtur úr. Tað vóru ikki færri enn 76.000

Seyðisfjørður um ta tíðina, Jógvan róði út har